

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

JÁN MAZÁK

15 päivänä helmikuuta 2007¹

I Johdanto

1. Juzgado de lo Social n° 33 de Madrid tiedustelee kahdella ennakkoratkaisukysymyksellään, jotka se päätti esittää 14.11.2005 tekemällään päätöksellä,² onko sellainen kansallinen lainsäädäntö, jossa sallitaan pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevien ehtojen sisällyttäminen työehtosopimuksiin, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY³ 2 artiklan 1 kohdassa vahvistetun ikään perustuvan syrjinnän kiellon vastainen. Jos vastaus on myönteinen, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee myös, onko sen jätettävä soveltamatta kyseistä kansallista lainsäädäntöä.

2. Nämä kysymykset on esitetty yksityisten oikeussubjektien välisessä riita-asiassa, jossa

Félix Palacios de la Villa on nostanut kanteen Cortefiel Servicios SA:ta, José Maria Sanz Corralia ja Martin Tebar Lessiä vastaan ja jossa Palacios väittää, että hänet on irtisannottu lainvastaisesti sillä perusteella, että hän on saavuttanut työehtosopimuksen mukaisen pakollisen eläkeiän.

3. Yhteisöjen tuomioistuimelle on jo esitetty direktiivin 2000/78 tulkintaa koskevia kysymyksiä asioissa Mangold⁴ ja Navas.⁵ Erityisesti ikään perustuvan syrjinnän osalta kyseessä on nyt kolmas kerta (asioiden Mangold⁶ ja Lindorfer⁷ jälkeen), kun yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään arvioimaan ikään perustuvaa syrjintää koskevaa väitettä, vaikka on korostettava, että nyt käsiteltävänä oleva asia eroaa selvästi mainituista asioista tosiseikkojen ja asiaa koskevien oikeussääntöjen osalta.

1 – Alkuperäinen kieli: englanti.

2 – Saapunut yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 22.11.2005.

3 – EYVL L 303, s. 16.

4 – Asia C-144/04, Mangold, tuomio 22.11.2005 (Kok. 2005, s. I-9981).

5 – Asia C-13/05, Navas, tuomio 11.7.2006 (Kok. 2006, s. I-6467).

6 – Mainittu alaviitteessä 4.

7 – Ks. julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa C-227/04 P, Lindorfer v. neuvosto; asian käsittely aloitettiin uudelleen yhteisöjen tuomioistuimen 26.4.2006 antamalla määräyksellä; ks. julkisasiamies Sharpstonin tässä asiassa 30.11.2006 esittämä toinen ratkaisuehdotus.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Yhteisön lainsäädäntö

4. Direktiivin 2000/78 antamisen perustana on EY 13 artikla, sellaisena kuin se oli ennen Nizzan sopimusta ja jossa määrätään seuraavaa:

”Neuvosto voi tässä sopimuksessa yhteisölle uskotun toimivallan rajoissa yksimielisesti komission ehdotuksesta ja Euroopan parlamenttia kuultuaan toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.”

5. Direktiivin 2000/78 johdanto-osan 1 ja 14 perustelukappaleessa säädetään seuraavaa:

”1) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti Euroopan unioni perustuu jäsenvaltioille yhteisiin vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioit-

tamisen sekä oikeusvaltion periaatteisiin, ja unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä Euroopan yleisopimuksessa ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä.

--

14) Tämä direktiivi ei vaikuta eläkeikää koskeviin kansallisiin säännöksiin.

--”

6. Direktiivin 2000/78 1 artiklassa säädetään, että tämän direktiivin tarkoituksena on

”– – luoda yleiset puitteet uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan

syrjinnän torjumiselle työssä ja ammatissa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa”.

julkisyhteisöt mukaan lukien, kun kyseessä on:

7. Direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa, jossa määritellään syrjinnän käsite, säädetään seuraavaa:

- a) työn tai itsenäisen ammatin harjoittamista koskevat edellytykset, myös valinta- ja työhönottoperusteet, alasta ja ammattiasemasta riippumatta, sekä uralla eteneminen;

”1. Tässä direktiivissä ’yhdenvertaisen kohtelun periaatteella’ tarkoitetaan, ettei minkäänlaisista 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuva välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä.

--

--”

- c) työolot ja -ehdot, myös irtisanominen ja palkka;

--

8. Direktiivin 2000/78 3 artiklan, jonka otsikkona on ”Soveltamisala”, 1 ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

3. Tätä direktiiviä ei sovelleta julkisista tai niihin rinnastettavista järjestelmistä, kuten julkisista sosiaaliturvajärjestelmistä tai sosiaalisen suojelun järjestelmistä, suoritettuihin maksuihin.

”1. Yhteisölle annetun toimivallan puitteissa tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla,

--”

9. Direktiivin 6 artiklassa säädetään oikeutetusta ikään perustuvasta erilaisesta kohtelusta seuraavaa:

mäisehtojen asettaminen työhönpääsulle tai tiettyjen työhön liittyvien etujen saami[selle],

”1. Sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvaa erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.

Tällaista erilaista kohtelua voi olla erityisesti:

a) erityisten työhönpääsyä ja ammatillista koulutusta koskevien ehtojen sekä työehtojen, myös irtisanomis- ja palkkaehtojen, käyttöön ottaminen nuorille ja ikääntyville työntekijöille sekä työntekijöille, joilla on huollettavia, heidän työelämäänsä tukemiseksi tai heidän suojelunsa varmistamiseksi,

b) ikään, ammatilliseen kokemukseen tai palveluajan pituuteen liittyvien vähim-

c) enimmäisiän vahvistaminen työhönoton edellytykseksi kyseisen toimen koulutusvaatimusten perusteella tai jotta työ voisi kestää kohtuullisen ajan ennen eläkkeelle siirtymistä.

2. Sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvana syrjintänä ei pidetä eri ikärajojen vahvistamista ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- tai työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykseksi myöskään siinä tapauksessa, että näissä järjestelmissä eri työntekijöille tai työntekijäryhmille vahvistetaan eri ikärajoja, eikä ikäkriteerien käyttämistä näitä järjestelmiä koskevissa vakuutusmatemaattisissa laskelmissa, edellyttäen, että tästä ei aiheudu sukupuoleen perustuvaa syrjintää.”

10. Direktiivin 18 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan direktiivi oli pantava täytäntöön viimeistään 2.12.2003. Koska Espanja ei hyödyntänyt 18 artiklan toisessa

kohdassa säädettyä mahdollisuutta 2.12.2003 alkaneeseen kolmen vuoden lisäaikaan, direktiivin täytäntöönpanolle varattu aika päättyi tällöin Espanjan osalta.

1.1.2004 ja jolla direktiivi 2000/78 saatettiin osaksi Espanjan lainsäädäntöä, 4 ja 17 §:ssä kielletään muun muassa ikään perustuva syrjintä.

B Asiaa koskeva kansallinen lainsäädäntö

11. Ennakkoratkaisupyyntöön mukaan Espanjan lainsäätäjät on käyttänyt pakollista eläkkeelle siirtymistä vuodesta 1980 (jolloin annettiin laki 8/80 työntekijöiden asemasta eli Ley 8/80 del Estatuto de los Trabajadores) vuoteen 2001 sukupolvien välisen työllisyys-tilanteen epätasapainon parantamiseksi.

12. Tribunal Constitucionalin katsottua lain 8/80 säännösten, joiden mukaan pakollisesta eläkeiästä voidaan määrätä työehtosopimuksissa, olevan perustuslain vastaisia, tämä laki korvattiin tältä osin työntekijöiden asemasta annetun lain muutetusta tekstistä annetulla kuninkaan asetuksella (decreto legislativo) 1/1995 (jäljempänä LET). Tällä hetkellä keskeiset työsuhteita sääntelevät kansalliset säännökset ovat LET:ssä.

13. Nykyisen LET:n, sellaisena kuin se on muutettuna lailla 62/2003, joka tuli voimaan

14. LET:n kymmenennessä lisäsäännöksessä, sellaisena kuin se oli voimassa heinäkuuhun 2001 saakka, säädettiin pakollisesta eläkkeelle siirtymisestä seuraavaa:

”Tässä säännöksessä vahvistetuissa rajoissa ja edellytyksin pakollista eläkkeelle siirtymistä voidaan käyttää työllistämispolitiikan toteuttamiseen. Hallitus vahvistaa sosiaaliturvajärjestelmän maksukyky ja työmarkkinatilanne huomioon ottaen yläkäräjän oikeudelle tehdä työtä ja työ sopimuksen päättymiselle tämän johdosta tämän estämättä oikeutta eläkkeelle siirtymiseltä edellytetyn odotusjakson täyttämiseen. Työehtosopimusneuvotteluissa voidaan vapaasti päättää eläkeiästä tämän vaikuttamatta siihen, mitä eläkeiän varalta on säädetty sosiaaliturvaan liittyvissä säännöksissä.”

15. Lainsäätäjän näkemyksen muuttumisen johdosta pakollista eläkkeelle siirtymistä ei enää pidetty työllisyyspolitiikkaa tukevana välineenä vaan sosiaaliturvajärjestelmää rasittavana kustannuksena, minkä vuoksi kymmenes lisäsäännös kumottiin vuonna 2001 ja pakollinen eläkkeelle siirtyminen

lakkautettiin. Tämä johti suureen määrään riita-asioita, joissa oli kyse niiden työehtosopimusehtojen pätevydestä, joissa määrättiin työntekijöiden pakollisesta eläkkeelle siirtymisestä. Ennakkoratkaisupyyntöön perusteella Espanjan Tribunal Supremo katsoi, etteivät lukuisiin työehtosopimuksiin sisältyneet pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevat ehdot olleet enää päteviä, koska niiden oikeusperusta oli kumottu.

16. Työmarkkinaosapuolten eli työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen aloitteesta pakollinen eläkkeelle siirtyminen otettiin kuitenkin uudelleen käyttöön 1.7.2005 annetulla yleisen eläkeiän täyttymiseen liittyviä työehtosopimusmääräyksiä koskevalla lailla 14/2005 (jäljempänä laki 14/2005), joka tuli voimaan 3.7.2005. Tämän lain ainoaan pykälään otettiin uudelleen LET:n kymmenennen lisäsäännöksen sisältö, jonka sanamuotoa oli jonkin verran muutettu (jäljempänä lopullinen lain 14/2005 järjestelmä), ja siinä säädettiin seuraavaa:

”Työehtosopimuksissa voi olla ehtoja, joiden nojalla työ sopimus katsotaan päättyneeksi sillä perusteella, että työntekijä on saavuttanut sosiaaliturvaa koskevissa säännöksissä vahvistetun yleisen eläkeiän, seuraavien edellytysten täytyessä:

a) tällaisen toimenpiteen on liityttävä työehtosopimuksessa ilmaistuihin työllis-

syyspoliittisiin päämääriin, kuten työllisyyden vakauttamiseen, määräaikaisten sopimusten muuttamiseen toistaiseksi voimassa oleviksi työ sopimuksiksi, työllisyyden tukemiseen, uusien työntekijöiden palvelukseen ottamiseen, tai millä tahansa muulla tavoin työn laadun parantamiseen.

b) sen työntekijän osalta, jonka työ sopimus päättyy, on täyttynyt vähimmäismaksukausi tai tätä pidempi kausi, jos työehtosopimuksella näin sovitaan, ja kyseinen työntekijä täyttää sosiaaliturvaa koskevissa säännöksissä vahvistetut muut edellytykset maksuperusteisen vanhuuseläkkeen saamiseksi.”

17. Lailla 14/2005 ei pyritty sääntelemään pelkästään sen voimaantulon 3.7.2005 jälkeen tehtyjä työehtosopimuksia, vaan myös – sen ainoan siirtymäsäännöksen nojalla – jo lain julkaisemishetkellä voimassa olleita sopimuksia.

18. Tässä lain 14/2005 ainoassa siirtymäsäännöksessä (jäljempänä SS), jota nyt käsiteltävänä olevassa asiassa esitetyt ennakkoratkaisukysymykset koskevat, säädetään seuraavaa:

”Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyjen työehtosopimusten ehdot, joissa määrätään

työsopimuksen päättymisestä sen perusteella, että työntekijä on saavuttanut yleisen eläkeiän, ovat päteviä edellyttäen, että asianomaisen työntekijän osalta on täyttynyt vähimmäismaksukausi ja että hän täyttää myös sosiaaliturvaa koskevissa säännöksissä vahvistetut muut edellytykset maksuperusteisen vanhuuseläkkeen saamiseksi.”

19. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimisto on huomauttanut, SS poikkeaa tämän lain ainoan pykälän, jossa säännellään lain voimaantulon jälkeen tehtyjä työehtosopimuksia, pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevista säännöksistä siltä osin, että SS:n sanamuodon mukaan ei edellytetä, että pakollinen eläkkeelle siirtyminen liittyy kyseisissä työehtosopimuksissa ilmaistuihin työllisyyspoliittisiin päämääriin.

III Tosiseikat, asian käsittely ja ennakkoratkaisukysymykset

20. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan 3.2.1940 syntynyt Palacios on ollut Cortefiel Servicios SA:n palveluksessa 17.8.1981 alkaen organisaation johtotehtävissä.

21. Yhtiö ilmoitti Palaciosille 18.7.2005 päivätyllä kirjeellä hänen työsuhteensa irtisanomisesta sillä perusteella, että hän täytti kaikki työehtosopimuksen 19 kohdassa ja SS:ssä vahvistetut edellytykset.

22. Osapuolten välinen työsuhde kuuluu Comunidad de Madridin osalta tehdyn tekstiilikaupan alan työehtosopimuksen (jäljempänä TKAT) soveltamisalaan. Sopimus allekirjoitettiin 10.3.2005 ja julkaistiin 26.5.2005. TKAT:n 3 kohdan mukaan se on voimassa 31.12.2005 asti.

23. TKAT:n 19 kohdan 3 alakohdassa määrätään seuraavaa: ”Työllisyyden tukemiseksi vanhuuseläkkeelle siirtymisen ikäraajaksi vahvistetaan 65 vuotta, niitä tapauksia lukuun ottamatta, joissa asianomainen työntekijä ei täytä vanhuuseläkkeen saamiselta edellytetyä odotusaikaa, jolloin työntekijä voi jatkaa työtehtävissään tämän jakson täyttymiseen asti.”

24. Jos Palacios olisi jäänyt eläkkeelle 18.7.2005, jolloin hänen työsuhteensa päättyi irtisanomisen johdosta, hänellä olisi ollut oikeus sosiaaliturvajärjestelmästä maksettavaan vanhuuseläkkeeseen, jonka suuruus olisi ollut 100 prosenttia 2 347,78 euron maksupohjasta etuuksiin kohdistuvat lakisääteiset enimmäismäärät huomioon ottaen.

25. Palacios väittää pääasiassa nostamassaan kanteessaan, että hänen irtisanomisensa on pätemätön, koska se loukkaa perusoikeuksia. Työpaikka-ahdistelua koskevan väitteen lisäksi, jota ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää perusteettomana, Palacios väittää joutuneensa syrjinnän kohteeksi, koska hän oli täyttänyt 65 vuotta, ja riitauttaa suoraan irtisanomista koskevan kirjeen.

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että irtisanomista koskevassa kirjeessä sovellettiin lakia 14/2005 ja että yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjen ennakkoratkaisukysymysten kohteena on ainoastaan se, onko SS yhteisön oikeuden mukainen.

27. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa lisäksi oikeudellisessa arvioinnissaan, että SS:n mukaan työntekijän työsuhde voidaan päättää laillisesti silloin, kun hänen osaltaan täyttyvät seuraavat kaksi edellytystä: hän on saavuttanut eläkeiän ja täyttää valtion eläkeoikeuden saamiselle asetetut muut edellytykset. Tämä tuomioistuin katsoo, että jos SS:ää on pidettävä yhteisön oikeuden vastaisena, ensisijaisuusperiaate estää säännöksen soveltamisen.

28. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa lisäksi, että toisin kuin SS:ssä,

lopullisessa lain 14/2005 järjestelmässä pakollisen eläkkeelle siirtymisen edellytykseksi on asetettu työllisyyspolitiikan mukaisen päämäärien tavoittelu. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan tämä tuomioistuin katsoo näin ollen, että lopullinen lain 14/2005 järjestelmä on direktiivin 2000/78 mukainen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ikään perustuvaa erilaista kohtelua koskevan poikkeussäännöksen nojalla.

29. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo lisäksi, että lain 14/2005 nojalla työntekijöitä, jotka ovat saavuttaneet 65 vuoden iän, kohdellaan eri tavalla riippuen siitä, oliko työehtosopimus, jonka mukaan he kuuluvat pakollisen eläkkeelle siirtymisen piiriin 65 vuoden iässä, voimassa jo silloin, kun laki annettiin, vai onko se tehty myöhemmin.

30. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo lopuksi, että EY 13 artiklan määräys ja direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdan säännös ovat täsmällisiä ja ehdottomia ja että niitä voidaan soveltaa suoraan nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

31. Tässä tilanteessa Juzgado de lo Social on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seura-

vat ennakkoratkaisukysymykset sovellettavan tulkintaperusteen täsmentämiseksi:

tämän tuomioistuimen kansallisena tuomioistuimena olemaan soveltamatta nyt käsiteltävänä olevassa asiassa edellä mainitun lain 14/2005 siirtymäsäännöstä?”

”– Onko yhdenvertaisen kohtelun periaatteen – jonka nojalla kielletään kaikki syrjintä iän perusteella ja joka on vahvistettu EY 13 artiklassa ja direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdassa – vastaisena pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä (yleisen eläkeiän täyttymiseen liittyviä työehtosopimusmääräyksiä koskevan lain 14/2005 siirtymäsäännöksen ensimmäistä momenttia), jonka mukaan sellaiset työehtosopimuksilla vahvistetut, pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevat ehdot ovat päteviä, joissa edellytetään ainoastaan sitä, että työntekijä on saavuttanut yleisen eläkeiän ja täyttää myös muut edellytykset, jotka on vahvistettu Espanjan valtion sosiaaliturvaa koskevilla säännöksissä maksuperusteisen vanhuuseläkkeen saamisen osalta?

Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

– Velvoittaako yhdenvertaisen kohtelun periaate – jonka nojalla kielletään kaikki syrjintä iän perusteella ja joka on vahvistettu EY 13 artiklassa ja direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdassa –

IV Oikeudellinen arviointi

A Ensimmäinen kysymys

1. Alustavat huomautukset

32. Ennen asian arviointia vaikuttaisi aiheelliselta tarkastella lähemmin seikkoja, jotka nousevat esiin ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen yhteydessä.

33. Kuten komissio on todennut kirjallisissa huomautuksissaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttäisi ensinnäkin viittaavan ennakkoratkaisupyynnössä väitetyn ikään perustuvan syrjinnän lisäksi myös mahdolliseen syrjintään, joka aiheutuu siitä, että työehtosopimukseen voidaan soveltaa kahta erillistä pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevaa kansallisen lain säännöstä – eli

SS:ää tai lopullista lain 14/2005 järjestelmää – riippuen siitä, onko kyseinen sopimus tehty ennen lain 14/2005 voimaantuloa vai sen jälkeen.

torjumiseksi. Sillä ei voi sellaisenaan olla välitöntä oikeusvaikutusta, eikä se voi olla esteenä SS:n kaltaisen kansallisen lainsäädännön soveltamiselle.⁸

34. Kuten ensimmäisen kysymyksen sanamuodosta, jossa viitataan nimenomaisesti ikään perustuvaan syrjintään ja sitä koskeviin yhteisön määräyksiin ja säännöksiin, kuitenkin ilmenee, kansallinen tuomioistuin saattaa hyvinkin pitää jälkimmäistä – erityyppistä – työehtosopimuksen tekemisen ajankohtaan perustuvaa syrjintää ongelmallisena kansallisen lainsäädännön mukaisen yhdenvertaisuusperiaatteen valossa. Mielestäni tämä ei ole kuitenkaan yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyn ennakkoratkaisukysymyksen kohteena nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Lisättäköön tähän myös, että suullisessa käsittelyssä esitettyjen toteamusten perusteella on selvää, että nyt käsiteltävänä olevan asian osapuolet yhtyvät tähän näkemykseen.

35. Toiseksi ikään perustuvan syrjinnän osalta on huomattava, että kansallinen tuomioistuin mainitsee ensimmäisessä kysymyksessään direktiivin 2000/78 lisäksi myös EY 13 artiklan ja katsoo, että tällä määräyksellä saattaa olla välitön oikeusvaikutus.

36. On kuitenkin korostettava, että EY 13 artiklassa ainoastaan valtuutetaan neuvosto toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet muun muassa ikään perustuvan syrjinnän

37. Olen näin ollen nyt käsiteltävänä olevan asian osapuolten kanssa samaa mieltä siitä, että ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä ei tule tarkastella suoraan EY 13 artiklan kannalta. Tämä ei sen sijaan tarkoita sitä, ettei EY 13 artiklalla olisi merkitystä direktiivin 2000/78 ja ikään perustuvan syrjinnän kiellon tulkinnassa.

38. Kolmanneksi on muistettava, että nyt käsiteltävänä olevat ennakkoratkaisukysymykset esitettiin ennen yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Mangold antamaan tuomiota,⁹ jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi laajakantoisin vaikutuksin, että ikään perustuvan syrjinnän kieltä on katsottava yhteisön oikeuden yleiseksi periaatteeksi. Jotta kansallisen tuomioistuimen kysymykseen voidaan antaa hyödyllinen vastaus, ensimmäistä kysymystä on tarkasteltava myös tämän yleisen periaatteen kannalta.

8 – Ks. tältä osin yhdistetyt asiat T-219/02 ja T-337/02, Lutz Herrera v. komissio, tuomio 28.10.2004 (Kok. H. 2004, s. I-A-319 ja II-1407, 89 kohta) ja edellä alaviiteessä 7 mainittu julkisasiamies Sharpstonin 30.11.2006 esittämä ratkaisuehdotus asiassa Lindorfer v. neuvosto, 65 kohta.

9 – Mainittu edellä alaviiteessä 4.

39. Mielestäni edellä esitetyn perusteella seuraavat seikat nousevat esiin ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen yhteydessä.

komissio ja pääasian asianosaiset ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia nyt käsiteltävässä asiassa. Palaciosia lukuun ottamatta nämä osapuolet olivat myös edustettuina 21.11.2006 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

40. On arvioitava ensiksi, voidaanko direktiiviä 2000/78 soveltaa asiallisesti nyt käsiteltävänä olevan asian tosiseikkoihin. Jos vastaus on myöntävä, on käsiteltävä toiseksi sitä, onko SS:n kaltaista kansallista lainsäädäntöä, jossa sallitaan pakollinen eläkkeelle siirtyminen, pidettävä direktiivin 2000/78 mukaisena, ja erityisesti sitä, voidaanko tällaista säädöstä perustella direktiivin nojalla. Kolmanneksi ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä on tarkasteltava ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan yleisen periaatteen kannalta yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Mangold tarkoittamalla tavalla. Tätä tuomiota koskevien eriävien näkemysten osalta, jotka liittyvät erityisesti tämänkaltaisen yleisen periaatteen olemassaoloon, esitetään myös eräitä huomautuksia.

43. Kaikki osapuolet ovat Palaciosia lukuun ottamatta ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen osalta pääosin yhtä mieltä siitä, että tähän kysymykseen tulee vastata kieltävästi, joskin hieman erilaisten perustelujen nojalla. Alankomaiden, Espanjan, Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä Cortefiel väittävät, että direktiivissä 2000/78 vahvistettua ikään perustuvan syrjinnän kieltoa ei voida soveltaa SS:n kaltaiseen kansalliseen lainsäädäntöön. Tältä osin nämä osapuolet viittaavat erityisesti direktiivin 14 perustelukappaleeseen, joka liittyy eläkeikää koskeviin kansallisiin säännöksiin.

41. Toisen ennakkoratkaisukysymyksen kohteena on se, mitä mahdollisia vaikutuksia ensimmäiseen kysymykseen annettavalla vastauksella voi olla kansallisen tuomioistuimen päätöksentekoon.

2. Osapuolten keskeiset lausumat

42. Alankomaiden, Espanjan, Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset,

44. Nämä hallitukset väittävät toissijaisesti, että kansallista säännöstä, jossa sallitaan pakollisesta eläkeiästä määrääminen, on joka tapauksessa pidettävä direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti perusteltuna. Komissio väittää, että direktiiviä 2000/78 voidaan soveltaa SS:n kaltaiseen kansalliseen säännökseen, mutta on samaa mieltä siitä, että tällainen säännös on direktiivin 6 artiklan 1 kohdan nojalla perusteltavissa.

3. Kysymys direktiivin 2000/78 asiallisesta soveltumisesta

alakohdassa tarkoitettusta työehdosta, kun taas useimmat muista asianosaisista ja osapuolista katsovat, että kansallisena säännöksenä, jossa säädetään eläkeiästä määräämisestä, SS ei kuulu direktiivin soveltamisalaan.

45. Jotta voidaan arvioida, onko direktiivin 2000/78 soveltamisalan tulkittava kattavan SS:n kaltainen kansallinen säännös, on huomioitava paitsi direktiivin sanamuoto, myös sen tarkoitus ja yleinen rakenne.¹⁰

46. Direktiivin 2000/78 1 artiklan mukaan tämän direktiivin tarkoituksena on luoda yleiset puitteet artiklassa määriteltyihin seikkoihin – mukaan lukien ikään – perustuvan syrjinnän torjumiselle *työssä ja ammatissa*.

47. Direktiivin asiallinen soveltamisala on määritelty yksityiskohtaisesti 3 artiklassa. Direktiiviä sovelletaan 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla, kun kyseessä ovat ”työolot ja -ehdot, myös irtisanominen ja palkka”.

48. Komissio väittää, että SS:ssä säädetään direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c

49. Tältä osin on muistutettava ensinnäkin, että kansallinen tuomioistuin kuvailee SS:ää säännökseksi, jossa säädetään eläkkeelle jäämistä koskevista edellytyksistä eli sallitaan pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevien ehtojen sisällyttäminen työehtosopimuksiin. Tämän pakollisen eläkkeelle siirtymisen edellytyksenä on vanhuuseläkkeen edellyttämien maksukausien ja sosiaaliturvajärjestelmää koskevissa säännöksissä maksuperusteisen vanhuuseläkkeen saamiseksi vahvistettujen muiden edellytysten täyttyminen.

50. Palacios viittaa sen sijaan tässä yhteydessä ”irtisanomiseensa” SS:ään perustuvassa työehtosopimuksessa määrätyn pakollisen eläkkeelle siirtymisen perusteella. Espanjan hallitus on sitä vastoin kiistänyt tämän ilmaisen suullisessa käsittelyssä ja huomauttanut, että tosiasiaa Palaciosia ei irtisanottu vaan hänet ainoastaan veloitettiin siirtymään eläkkeelle kansallisten säännösten nojalla, joissa säädetään pakollisesta eläkkeelle siirtymisestä 65 vuoden iässä. Tämän hallituksen mukaan Palaciosille lähetetyssä kirjeessä ei viitata ”irtisanomiseen”.

10 – Ks. tältä osin mm. asia C-434/97, komissio v. Ranska, tuomio 24.2.2000 (Kok. 2000, s. I-1129, 22 kohta) ja asia C-478/99, komissio v. Ruotsi, tuomio 7.5.2002 (Kok. 2002, s. I-4147, 15 kohta).

51. Tältä osin on korostettava aluksi sitä, että direktiivin 2000/78 14 perustelukappaleen mukaan, joka on otettava huomioon direktiiviä tulkittaessa,¹¹ direktiivi ei vaikuta eläkeikää koskeviin kansallisiin säännöksiin.

52. Mielestäni on vaikeaa katsoa, ettei kyseinen kansallinen säännös olisi tässä perustelukappaleessa tarkoitetun kaltainen säännös.

53. On totta, että SS:ssä ei sellaisenaan säädetä sosiaaliturvajärjestelmästä, joka sisältäisi vanhuuseläkkeen saamista koskevat edellytykset, vaan pikemminkin siinä viitataan tähän järjestelmään pakollisen eläkeiän määrittämiseksi asetettujen edellytysten osalta. Mielestäni on kuitenkin totta, että SS:ssä säädetään – tähän säännökseen perustuvan työehtosopimuksen nojalla – pakollisesta eläkeiästä. Sen soveltamisen seurauksena työsuhte päättyy ja eläkkeellä olo alkaa.

54. Tämän katsominen "irtisanomiseksi" on mielestäni varsin kaukaa haettua, vaikka yhteisöjen tuomioistuin tosin hyväksyi tällai-

sen tulkinnan tämän käsitteen osalta oikeuskäytännössään miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9.2.1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY¹² 5 artiklan 1 kohdan osalta.

55. Viittaamassani oikeuskäytännössä¹³ yhteisöjen tuomioistuin erotti toisistaan yhtäältä lakisäätöiseen ja ammatilliseen eläkejärjestelmään pääsyn eli vanhuuseläkkeen myöntämisedellytykset ja toisaalta työsuhteen päättämistä koskevan ikärajan määrittelyn osana yleistä työsuhteen päättämispoliittikkaa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jälkimmäinen kysymys koskee irtisanomisperusteita ja kuuluu näin ollen direktiivin 76/207 soveltamisalaan.¹⁴

56. Tämä tulkinta perustui kuitenkin oletta- maan, jonka mukaan tässä direktiivissä tarkoitettua käsitettä "palvelussuhteen lak- kauttaminen" oli tulkittava laajasti.¹⁵

12 – EYVL L 39, s. 40.

13 – Ks. erityisesti asia 262/84, Beets-Propser, tuomio 26.2.1986 (Kok. 1986, s. 773) ja asia 152/84, Marshall, tuomio 26.2.1986 (Kok. 1986, s. 723, Kok. Ep. VIII, s. 457).

14 – Ks. edellä alaviitteessä 13 mainitut asiat Beets-Propser, tuomion 34 kohta ja Marshall, tuomion 32 kohta.

15 – Ks. edellä alaviitteessä 13 mainitut asiat Beets-Propser, tuomion 36 kohta ja Marshall, tuomion 34 kohta.

11 – Ks. tältä osin mm. asia C-240/02, Asociación Profesional de Empresas de Reparto y Manipulado de Correspondencia, tuomio 11.3.2004 (Kok. 2004, s. I-2461, 22 kohta); ks. myös edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Navas, tuomion 45 ja 49 kohta.

57. Mielestäni direktiivin 2000/78 soveltamisalaa on sitä vastoin tulkittava suppeasti, erityisesti ikään perustuvan syrjinnän osalta.

tällaisilla säännöillä voidaan yleisesti poistaa tai kyseenalaistaa kansallisissa säädöksissä vahvistetut vaatimukset ja edellytykset.¹⁷

58. Voin tältä osin yhtyä julkisasiamies Geelhoedin näkemykseen hänen asiassa Navas esittämässään ratkaisuehdotuksessa, jossa hän huomautti, että EY 13 artiklan, joka on direktiivin 2000/78 oikeusperusta, syntyhistorian ja sanamuodon perusteella tätä direktiiviä tulee tulkita varsin suppeasti ja että yhteisön lainsäätäjän on täytynyt olla tietoinen erityisesti ikään perustuvan syrjinnän kiellon talouden ja rahoituksen kannalta mahdollisesti laajakantoisista seurauksista.¹⁶

60. Kuten julkisasiamies Geelhoed totesi perustellusti, syrjintäkieltoja ”voidaan käyttää ilman perustamissopimuksen laatijan tai yhteisön lainsäätäjän toimia muuttamaan niitä painotuksia, jotka jäsenvaltiot ovat tehneet harjoittaessaan niille – vielä – kuuluvaa toimivaltaa”.¹⁸

59. Yleisesti katsoen on syytä noudattaa suurta varovaisuutta yhteisön oikeuden mukaisten syrjintäkieltojen tulkinnassa ja soveltamisessa, koska sen vuoksi, että syrjinnän käsite on varsin avoin eikä se ole selkeästi määriteltävissä, on vaarana, että

61. Erityisesti ikään perustuvan syrjinnän osalta on syytä muistaa, että sitä koskeva kielto on luonteeltaan erityinen sikäli, että ikä on kriteerinä piste asteikolla ja että näin ollen ikäsyrjintä voidaan jakaa asteisiin.¹⁹ Ikään perustuvan syrjinnän olemassaolon määrittäminen on näin ollen paljon vaikeampi tehtävä kuin esimerkiksi sukupuoleen perustuvan syrjinnän määrittely, koska

17 – Ks. tältä osin julkisasiamies Poiars Maduron ratkaisuehdotus yhdistetyissä asioissa C-158/04 ja C-159/04, Alfa Vita ja Carrefour Marinopoulos, tuomio 14.9.2006 (Kok. 2006, s. I-8135, 41 kohta) ja julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-40/05, Lyyski, tuomio 11.1.2007 (Kok. 2007, s. I-99, 56 kohta).

18 – Ratkaisuehdotus edellä alaviitteessä 5 mainitussa asiassa Navas, 54 kohta.

19 – Ks. edellä alaviitteessä 7 mainittu julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus asiassa Lindorfer, 83 ja 84 kohta.

16 – Ks. julkisasiamies Geelhoedin ratkaisuehdotus edellä alaviitteessä 5 mainitussa asiassa Navas, 46–51 kohta.

jälkimmäisessä tapauksessa asianomaiset vertailukohteet ovat selkeämmin määriteltyjä.²⁰

62. Lisäksi on otettava huomioon se, että vaikka ikään perustuvan syrjinnän kiellon soveltaminen edellyttää monimutkaista ja tarkkaa arviointia, ikään liittyvät erot ovat hyvin yleisiä sosiaali- ja työllisyyspolitiikassa.

63. Ikään perustuvat erot kuuluvat luonnostaan nimenomaan eläkejärjestelmiin. On muistettava, että kansalliset säännökset, joissa säädetään eläkeiästä, johtavat automaattisesti direktiivin 2000/78 2 artiklassa tarkoitetun syrjinnän käsitteen mukaiseen ikään perustuvaan välittömään syrjintään. Jos tällaisten kansallisten säännösten katsotaisiin näin ollen kuuluvan direktiivin 2000/78 soveltamisalaan, jokaista tällaista kansallista säännöstä, jossa säädetään vähimmäis- tai enimmäiseläkeiästä, täytyisi periaatteessa arvioida direktiivin perusteella.

20 – Katson pelkästään tästä syystä, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, joka koskee miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista ja jossa yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että eläkettä voidaan pitää miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskeissa kysymyksissä 19.12.1978 annettun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL L 6, s. 24) soveltamisalaan kuuluvana palkkana, ei voida katsoa koskevan suoraan nyt käsiteltävää asiaa, joka koskee ikään perustuvaa syrjintää. Ks. tämän oikeuskäytännön osalta mm. asia C-50/96, Schröder, tuomio 10.2.2000 (Kok. 2000, s. I-743) ja asia C-351/00, Niemi, tuomio 12.9.2002 (Kok. 2002, s. I-7007).

64. Vaikka direktiivin 6 artiklassa säädetään erityisistä poikkeuksista ja rajoituksista ikään perustuvan syrjinnän osalta, olisi mielestäni kuitenkin hyvin ongelmallista, jos kaikki kansalliset säännökset, joissa säädetään eläkeiästä, joutuisivat tämän Damokleen miekan alle, erityisesti siksi, että eläkeikä liittyy läheisesti sosiaali- ja työllisyyspolitiikan kaltaisiin aloihin, jotka kuuluvat yhä ensisijaisesti jäsenvaltioiden toimivaltaan.

65. Katson, että yhteisön lainsäätäjä oli tietoinen näistä ongelmista ja sisällytti 14 perustelukappaleen direktiivin 2000/78 johdanto-osaan selventääkseen, että tämän direktiivin soveltamisalan ei ollut tarkoitus ulottua eläkeikää koskeviin säännöksiin.²¹

66. Lopuksi en pidä vakuuttavana komission väitettä, jonka mukaan 14 perustelukappaleessa ei viitattaisi direktiivin soveltamisalaan vaan direktiivin 6 artiklassa tarkoitettuihin oikeuttamisperusteisiin. Direktiivin mukainen mahdollisuus perustella kansallisia säännöksiä eroaa selvästi siitä, että direktiivi ”ei vaikuta” tällaisiin säännöksiin. Lisäksi direk-

21 – Kuten Irlannin hallitus huomauttaa perustellusti, tätä perustelukappaletta ei ollut komission ehdotuksessa (EYVL 2000, C 177 E, s. 42), vaan neuvosto lisäsi sen myöhemmin direktiivin johdanto-osaan.

tiivin 6 artiklan 2 kohdassa viitataan ainoastaan eri ikärajojen vahvistamiseen ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä; kuten 14 perustelukappaleessa, siinä ei viitata yleisesti eläkeikää koskeviin säännöksiin.

tään pakollisen eläkeiän määrittämisestä, johtaa tämän direktiivin 2 artiklassa tarkoitettuun ikään perustuvaan välittömään syrjintään.

67. Edellä esitetyn perusteella katson, että SS:n kaltaisen kansallisen säännöksen, jossa säädetään pakollisen eläkeiän määrittämisestä, ei ole katsottava kuuluvan direktiivissä 2000/78 tarkoitettuihin ”työoloihin ja -ehtoihin, mukaan lukien irtisanominen ja palkka”, eikä se siksi kuulu tämän direktiivin soveltamisalaan. Tällainen kansallinen säännös ei näin ollen voi olla direktiivissä vahvistetun ikään perustuvan syrjinnän kiellon vastainen.

69. On täysin selvää, että sovellettaessa asianmukaisesti syrjinnän käsitettä väitetty syrjintä johtuisi nyt käsiteltävänä olevassa asiassa siitä, että henkilöillä, jotka ovat saavuttaneet pakollisen eläkeiän, ei ole enää, toisin kuin heitä nuoremmilla henkilöillä, oikeutta tehdä työtä. On kuitenkin huomattava, että ihmiset katsovat tätä yleisemmin joutuvansa epäedulliseen asemaan iän perusteella vähimmäiseläkeiän osalta – josta säädetään todennäköisesti useimpien jäsenvaltioiden eläkejärjestelmissä –, koska eläkettä pidetään yleensä pikemminkin sosiaalisena etuna kuin velvoitteena.

4. Kysymys nyt käsiteltävänä olevan kaltaisen säännöksen perustelemisesta

68. Jos yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin katsoo, että SS:n kaltainen kansallinen säännös kuuluu direktiivin 2000/78 soveltamisalaan, on tarpeen tarkastella sitä, voidaanko tätä säännöstä perustella direktiivin 6 artiklan mukaisesti, kun otetaan huomioon, kuten edellä on todettu, että säännös, jossa sääde-

70. Joka tapauksessa direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdassa säädetään erityisesti ikään perustuvan erilaisen kohtelun osalta, että jäsenvaltiot voivat säätää, että tällaista erilaista kohtelua ”ei pidetä syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinointa tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen”.

71. Ennakkoratkaisupyynnön – ja Espanjan hallituksen esittämien huomautusten – perusteella SS, jossa sallitaan pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevien ehtojen sisällyttäminen työehtosopimuksiin, hyväksyttiin työmarkkinaosapuolten aloitteesta osana sukupolvien välisen työllisyystilanteen epätasapainon parantamista koskevaa politiikkaa.

72. Mielestäni ei ole epäilystä siitä, että tällä säännöksellä, luettuna yhdessä työehtosopimuksen 19 kohdan 3 alakohdan kanssa, pyritään yleisen edun mukaiseen oikeutettuun työllisyys- ja työmarkkinapoliittiseen tavoitteeseen, jolla ikään perustuvaa erilaista kohtelua voidaan perustella direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Myönnän tässä yhteydessä, etten yhdy oletamaan, jonka kansallinen tuomioistuin näyttäisi tekevän, eli en katso, että kyseisessä kansallisessa säännöksessä tulisi välttämättä viitata nimenomaisesti direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun oikeutettuun poliittiseen tavoitteeseen, jotta sitä voitaisiin pitää tämän säännöksen mukaisesti perusteltuna. Kun otetaan myös huomioon, että direktiivit velvoittavat ainoastaan saavutettavaan tulokseen nähden, tulisi olla riittävää ja ratkaisevaa, että kansallista lainsäädäntöä voidaan pitää tosiasiallisesti ja tuloksen osalta perusteltuna tällaisen oikeutetun tavoitteen nojalla.

73. Direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan mukaisen edellytyksen osalta, jonka mukaan oikeutetun tavoitteen toteuttamiskeinojen on

oltava ”asianmukai[sia] ja tarpeen”, on puolestaan korostettava, kuten yhteisöjen tuomioistuin huomautti asiassa Mangold, että jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta niiden toimenpiteiden valinnassa, joilla niiden sosiaali- ja työllisyyspolitiikan tavoitteet voidaan toteuttaa.²²

74. Yhteisöjen tuomioistuimen asiana ei ole lähtökohtaisesti korvata kansallisen lainsäätäjän tai muiden poliittisten ja yhteiskunnallisten voimien (kuten nyt käsiteltävässä asiassa työmarkkinaosapuolten), jotka osallistuvat tietyn jäsenvaltion sosiaali- ja työllisyyspolitiikan määrittelemiseen, näitä monitahoisia kysymyksiä koskevaa harkintaa omallaan. Tällä tasolla on syytä puuttua ainoastaan ilmeisen suhteettomiin kansallisiin toimenpiteisiin.

75. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin asiassa Mangold kansallisen tuomioistuimen esittämien tietojen perusteella, että kyseisen kansallisen määräaikaisia työehtosopimuksia koskevan säännöksen oli kyseisessä tapauksessa katsottava ylittävän sen, mikä on asianmukaista ja tarpeen ikääntyvien työttömien työntekijöiden työelämään pääsyä koskevan tavoitteen saavuttamiseksi. Tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuin viittasi muun muassa siihen, että merkittävä työntekijöiden ryhmä, joka määritellään yksinomaan iän

22 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Mangold, tuomion 63 kohta.

perusteella, uhkaa heidän työuransa olennaisen osan aikana jäädä työpaikan pysyvyyttä koskevan edun ulkopuolelle.²³

5. Ikään perustuvan syrjinnän kieltö yhteisön oikeuden yleisenä periaatteena ja asian Mangold vaikutukset, I osa

76. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa ei sitä vastoin näyttäisi olevan perusteita katsoa, että pakollisesta eläkkeelle siirtymisestä säättäminen sellaisenaan tai konkreettisesti tapauksessa 65 vuoden eläkeiästä määrääminen ylittäisi sen, mikä on asianmukaista ja tarpeen tavoiteltujen päämäärien saavuttamiseksi.

79. Asiassa Mangold annetussa tuomiossa, jossa yhteisöjen tuomioistuimen ratkaistavana oli Saksan lainsäädännön, joka oikeutti tekemään määräaikaista työsopimuksia, kun työntekijä oli täyttänyt 52 vuotta, direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan mukaisuus, merkittävintä on todennäköisesti toteamus, jonka mukaan ”ikäen perustuvan syrjinnän kieltö on – katsottava yhteisön oikeuden yleiseksi periaatteeksi”.²⁴

77. Kun otetaan huomioon useimpia jäsenvaltioita uhkaavat väestön ikääntymisen tuomat haasteet ja talousarvioiden rajoitukset – joiden vuoksi komissio ehdotti äskettäin kiireellisiä toimenpiteitä – oleellisin kysymys näyttäisi olevan Euroopassa pikemminkin työskentelyajan pidentäminen ja eläkeiän nostaminen. On kuitenkin jälleen jäsenvaltioiden asiana määritellä tältä osin politiikkansa.

80. Yhteisöjen tuomioistuin noudatti tässä toteamuksessaan julkisasiamies Tizzanon ehdotusta, jonka mukaan arvioitaessa kyseisen kansallisen säännöksen yhteisön oikeuden mukaisuutta tulkintaperusteena tulisi käyttää pikemminkin yleistä yhdenvertaisuusperiaatetta kuin itse direktiiviä.²⁵ Tämän lähestymistavan avulla pystyttiin voittamaan kaksi tämän asian taustalla ollutta ongelmaa: yhtäältä yhteisöjen tuomioistuin pystyi tämän käsitteen avulla torjumaan väitteen, jonka mukaan kyseisenä ajankohtana direktiivin 2000/78 täytäntöönpanoa koskeva määräaika ei ollut Saksan osalta vielä päättynyt,²⁶ ja toisaalta yhteisöjen tuomioistuin pystyi välttämään kysy-

78. Näistä syistä katson, että vaikka direktiivin 2000/78 soveltamisalan tulkittaisiin katavan nyt käsiteltävänä olevan kaltainen kansallisen säännös, tämä direktiivi ei olisi esteenä tällaiselle säännökselle.

24 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Mangold, tuomion 75 kohta.

25 – Ks. julkisasiamies Tizzanon ratkaisuehdotus edellä alaviitteessä 4 mainitussa asiassa Mangold, 84 ja 101 kohta.

26 – Ks. tuomion 74 ja 76 kohta.

23 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Mangold, tuomion 64 kohta.

myksen direktiivin horisontaalisesta välittömästä oikeusvaikutuksesta.²⁷

81. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivissä 2000/78 itsessään ei ole säädetty periaatteesta, joka koskee yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa, vaan pikemminkin ”näihin syrjintämuotoihin liittyvää kieltoa koskeva periaate” pohjautuu, ”kuten käy ilmi mainitun direktiivin johdanto-osan ensimmäisestä ja neljännessä perustelukappaleesta, erilaisiin kansainvälisiin asiakirjoihin ja jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen”.²⁸

82. Tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuin ilmeisesti lähtee olettamuksesta, jonka mukaan erityinen ikään perustuvan syrjinnän kielto sisältyy jo itsessään yleiseen yhdenvertaisuusperiaatteeseen tai on johdettavissa siitä.²⁹

27 – Ks. tuomion 77 ja 78 kohta.

28 – Ks. tuomion 74 kohta.

29 – Ks. erityisesti tuomion 74 ja 76 kohta. Ks. tuomion samanlaisen tulkinnan osalta edellä alaviitteessä 7 mainittu julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus asiassa Lindorfer, 55 ja 56 kohta.

83. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Mangold omaksumaa lähestymistapaa, jota on varmasti syytä tarkastella lähemmin, on arvosteltu voimakkaasti oikeustieteen piirissä ja tiedotusvälineissä, ja sitä ovat arvostelleet myös useimmat nyt käsiteltävänä olevan asian osapuolista.

84. On korostettava aluksi, että yleisten oikeusperiaatteiden käsitteellä on ollut keskeinen asema yhteisön oikeuden kehityksessä.

85. Yhteisöjen tuomioistuin on yhteisön oikeuden yleisiä oikeusperiaatteita muodostamalla – noudattaessaan EY 220 artiklan mukaista velvollisuuttaan varmistaa, että perustamissopimusta tulkittaessa ja sovellettaessa noudatetaan lakia – tosiasiallisesti lisännyt lihaa luiden ympärille yhteisön oikeudessa, joka olisi muutoin – puitesopimukseen perustuvana oikeusjärjestyksenä – jäänyt pelkäksi sääntöjen luurangoksi, jota ei olisi voitu pitää varsinaisena oikeusjärjestyksenä.

86. Yhteisöjen tuomioistuin on – usein tukeutuen jäsenvaltioiden yhteiseen oikeusperinteeseen ja kansainvälisiin sopimuksiin –

voinut taata tämän oikeuslähteen avulla oikeusperiaatteiden noudattamisen ja täydentää niiden sisältöä sellaisilla tärkeillä aloilla, kuten perusoikeuksien suojeleminen ja hallinto-oikeus. Yleisten oikeusperiaatteiden, joita on etsittävä pikemminkin Platonin lakitaivaasta kuin lakikirjoista, luonteeseen kuuluu kuitenkin epävarmuus niiden olemassaolosta ja aineellisesta sisällöstä.

87. Voidaan kuitenkin tarkastella niiden perusteiden pätevyyttä ja vakuuttavuutta, joiden nojalla yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Mangold ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan yleisen oikeusperiaatteen olemassaolon.

88. Tältä osin on huomattava, että useissa kansainvälisissä sopimuksissa ja jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä, joihin yhteisöjen tuomioistuin viittaa asiassa Mangold, vahvistetaan yhdenvertaisen kohtelun periaate, mutta ei – harvoja tapauksia, kuten Suomen perustuslakia, lukuun ottamatta – erityistä ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevaa periaatetta sellaisenaan.

89. Lähemmin tarkasteltuna erityisen ikään perustuvan syrjinnän – tai minkä tahansa muun direktiivin 2000/78 1 artiklassa tarkoitettua erityisen syrjinnän – kiellon olemas-

saolon päättelyminen yksin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen perusteella on itse asiassa uskaliaasta ja merkitsee huomattavaa muutosta. Tätä näkemystä voidaan havainnollistaa seuraavilla syrjintäkieltojen järjestelmää koskevilla yleisillä huomautuksilla.

90. Yleisesti hyväksytyin määritelmän ja vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun tai syrjintäkiellon yleinen periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tapauksia ei kohdella eri tavalla ja että erilaisia tapauksia ei kohdella samalla tavalla.³⁰

91. Ei ole kovinkaan vaikeaa todeta, kohdellaanko kahta tilannetta eri tavalla vai mahdollisesti samalla tavalla. Yleistä yhdenvertaisuusperiaatetta sovellettaessa on pikemminkin ratkaisevan tärkeää määritellä ensiksi, ovatko kyseiset tapaukset toisiinsa rinnastettavia tai toisin sanoen olennaisesti samankaltaisia – mikä edellyttää asianmukaisuusperusteen mukaista arviointia. Tätä arvioin-

30 – Ks. mm. asia C-354/95, National Farmers' Union ym., tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4559, 61 kohta) ja asia C-148/02, Garcia Avello, tuomio 2.10.2003 (Kok. 2003, s. I-11613, 31 kohta).

tia ei yleensä suoriteta nimenomaisesti yhteisöjen tuomioistuimen tuomioissa, ja se johtaa itse asiassa arvoarvostelmiin.

92. Yleisen syrjintäkiellon periaatteen erottaa erityisestä tietyn tyyppisen syrjinnän kiellostä pääasiallisesti se, että jälkimmäisessä tapauksessa peruste, johon erilainen kohtelu ei voi lainmukaisesti perustua, on jo nimenomaisesti yksilöity. On näin ollen jo määritelty, että erilainen kohtelu ei voi perustua kansallisuuteen, sukupuoleen, ikään tai muuhun syrjivien seikkojen ryhmään, jota kyseisen erityisen kiellon sanamuoto koskee. Yleinen syrjintäkielto jättää sitä vastoin avoimeksi kysymyksen siitä, mitkä erilaisen kohtelun perusteista ovat hyväksyttäviä. Tähän kysymykseen on vastattu eri tavoilla eri aikoina, ja se on tällä hetkellä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla tapahtuvan kehityksen kohteena.

93. Voidaan sanoa, että yleinen yhdenvertaisuusperiaate merkitsee *mahdollisesti* syrjinnän kieltämistä *millä tahansa perusteella*, jota ei voida pitää hyväksyttävänä.

94. Näin ollen voidaan asianmukaisesti katsoa, kuten yhteisöjen tuomioistuin katsoi erityisten syrjintäkieltojen osalta, että nämä kiellot ovat erityisiä ilmaisuja yleisestä

yhdenvertaisuusperiaatteesta, joka on osa yhteisön perustaa.³¹ On kuitenkin eri asia ja tuskin välttämätöntä päätellä erityisen syrjintäkiellon olemassaolo – kuten yhteisöjen tuomioistuin päätteli asiassa Mangold – yleisen yhdenvertaisuusperiaatteen perusteella.

95. Mielestäni EY 13 artikla ja direktiivi 2000/78 eivät välttämättä edes ilmennä kaikkiin niissä viitattuihin syrjintämuotoihin liittyvän jo voimassa olevan kiellon olemassaoloa. Pikemminkin tämän määräyksen ja säännöksen taustalla olevana ajatuksena on ollut jättää yhteisön lainsäätäjän ja jäsenvaltioiden tehtäväksi tältä osin tarvittavien toimenpiteiden toteuttaminen. Yhteisöjen tuomioistuin näyttäisi joka tapauksessa katsooneen näin asiassa Grant, jossa se totesi, ettei voimassa ollut yhteisön oikeus kattanut sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää.³²

96. On lisättävä, että jos asian Mangold mukainen päättely viedään äärimmilleen, ei pelkästään ikään perustuvan syrjinnän kielltoa vaan myös kaikkiin muihin direktiivin

31 – Ks. mm. asia C-17/05, Cadman, tuomio 3.10.2006 (Kok. 2006, s. I-9583, 28 kohta).

32 – Ks. asia C-249/96, Grant, tuomio 17.2.1998 (Kok. 1998, s. I-621, 48 kohta).

2000/78 1 artiklassa viitattuihin syrjintämuotoihin liittyviä erityisiä kieltoja olisi pidettävä yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina.

100. Edellä esitetyistä syistä katson näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuimen tulisi vastata ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen, että SS:n kaltainen kansallinen säännös ei ole direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdassa vahvistetun ikään perustuvan syrjinnän kiellon vastainen.

97. Edellä esitetyillä perusteilla en pidä vakuuttavana asian Mangold lopputulosta ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan yleisen oikeusperiaatteen olemassaolon osalta.

B Toinen kysymys

98. Vaikka tämä toteamus kuitenkin otettaisiin nyt esillä olevassa asiassa arvioinnin perustaksi, on joka tapauksessa selvää, että asiassa Mangold yhteisöjen tuomioistuin lähti liikkeelle olettamasta, jonka mukaan ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskeva yleinen periaate ei itse asiassa poikkea direktiivin 2000/78 mukaisesta vastaavasta kiellosta, erityisesti erilaisen kohtelun perustelemisen osalta.³³

1. Osapuolten keskeiset lausumat

99. Viitaten edellä tältä osin esittämiini huomautuksiin katson, että edes ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan yleisen periaatteen valossa yhteisön oikeus ei ole esteenä nyt käsiteltävänä olevan kaltaiselle kansalliselle säännökselle.

101. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko sen jätettävä soveltamatta SS:ää, jos tämän säännöksen katsotaan olevan ikään perustuvan syrjinnän kiellon vastainen.

102. Koska Alankomaiden, Espanjan, Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä Cortefiel ovat väittäneet, että yhtei-

³³ – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Mangold, erityisesti tuomion 74 ja 78 kohta.

söjen tuomioistuimen tulisi vastata ensimmäiseen kysymykseen kieltävästi, ne ovat esittäneet ainoastaan toissijaisia väitteitä siltä osin, onko kyseistä kansallista säännöstä jätettävä soveltamatta, vaikka Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on erityisesti korostanut tätä kysymystä.

tuomioistuin katsoi tässä tapauksessa, että ikään perustuvan syrjinnän kiellon kanssa ristiriidassa olevat kansallisen lain säännökset on jätettävä soveltamatta,³⁴ näin on sitä suuremmalla syyllä nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, jossa direktiivin 2000/78 täytäntöönpanoa koskeva määräaika on jo päättynyt.

103. Kaikki nämä osapuolet pääasiallisesti hyväksyvät sen, että direktiivi 2000/78 tai ikään perustuvan syrjinnän kieltä koskeva yleinen oikeusperiaate eivät voi johtaa siihen, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta niiden kanssa ristiriidassa olevaa kansallista säännöstä. Koska pääasiassa on kyse yksityisten oikeussubjektien välisestä riita-asiasta, tällainen toteamus vaarantaisi säännön, jonka mukaan direktiiveiltä puuttuu horisontaalinen välitön vaikutus. Kyseistä kansallista säännöstä olisi kuitenkin tulkittava mahdollisimman pitkälle direktiivin 2000/78 ja siinä vahvistetun periaatteen mukaisesti.

104. Komissio – ja ilmeisesti myös Palacios – väittävät sitä vastoin, että jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä. Komissio viittaa tältä osin jälleen asiaan Mangold ja väittää, että kun yhteisöjen

2. Soveltamatta jättämistä koskeva velvollisuus tai asian Mangold vaikutukset, II osa

105. On selvää, että toista kysymystä ei tarvitse käsitellä, jos yhteisöjen tuomioistuin katsoo ehdotukseni mukaisesti, että kyseinen säännös on yhteisön oikeuden mukainen. Tarkastelen kuitenkin täysin toissijaisesti kysymystä siitä, miten ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tulisi toimia pääasian käsittelyssä siinä tapauksessa, että SS:n kaltaisen kansallisen säännöksen katsottaisiin olevan direktiivissä 2000/78 vahvistetun ikään perustuvan syrjinnän kiellon – tai mahdollisesti vastaavan yhteisön oikeuden yleisen periaatteen – vastainen, ottaen huomioon, että tämä kysymys on tullut esille yksityisten oikeussubjektien välisessä työsuhteen päättämistä koskevassa riita-asiassa.

34 – Ks. tämän edellä alaviiteessä 4 mainitun tuomion 78 kohta.

106. On muistutettava aluksi asiaa koskevan oikeuskäytännön kulmakivistä.

että se on itse jättänyt täyttämättä direktiivissä säädetyt velvoitteet.³⁶

107. On huomattava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan aina, kun direktiivin säännökset ovat sisältönsä osalta ehdottomia ja riittävän täsmällisiä, yksityiset voivat kansallisissa tuomioistuimissa vedota niihin jäsenvaltiota vastaan, jos jäsenvaltio ei ole saattanut direktiiviä osaksi kansallista oikeusjärjestystä määrääjassa tai jos direktiivi on saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä virheellisesti.³⁵

109. Tämä päättely ei tietenkään voi päteä yksityiselle oikeussubjektille kuuluvien velvollisuuksien osalta. Yhteisöjen tuomioistuin on näin ollen todennut johdonmukaisesti, että direktiivillä ei sellaisenaan voida luoda velvoitteita yksityiselle oikeussubjektille eikä niihin sellaisenaan voida vedota tällaista henkilöä vastaan.³⁷

110. Näin ollen kun direktiivin säännös täyttää aineellisen vaatimuksen, jonka mukaan sen on oltava ehdoton ja riittävän täsmällinen, yksityinen oikeussubjekti voi lähtökohtaisesti vedota tähän säännöksen viranomaisia vastaan (vertikaalinen välitön vaikutus) muttei toista yksityistä oikeussubjektia vastaan (horisontaalinen välitön vaikutus).

108. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että direktiiveillä on tämä vaikutus – huolimatta EY 249 artiklan sanamuodosta, jossa ei direktiivien osalta viitata yksityisten oikeussubjektien oikeuksiin – direktiivien velvoittavuuden ja tehokkaan vaikutuksen johdosta ja ennen kaikkea siksi, että laiminlyöntiin syyllistyneen jäsenvaltion ei tule voida vedota yksityisiä oikeussubjekteja vastaan siihen,

111. Yhteisöjen tuomioistuin on korostanut tältä osin sitä, että jälkimmäisen vaikutuksen hyväksyminen merkitsisi sitä, että ”yhteisöllä olisi toimivalta asettaa välittömin oikeusvaikutuksin velvoitteita yksityisille oikeussubjekteille, vaikka sillä itse asiassa on tämä

35 – Ks. erityisesti yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357, Kok. Ep. XI, s. I-467, 11 kohta) ja asia C-62/00, Marks & Spencer, tuomio 11.7.2002 (Kok. 2002, s. I-6325, 25 kohta).

36 – Ks. mm. asia 41/74, van Duyn v. Home Office, tuomio 4.12.1974 (Kok. 1974, s. 1337, Kok. Ep. II, s. 395, 12 kohta) ja asia 148/78, Pubblico Ministero v. Tullio Ratti, tuomio 5.4.1979 (Kok. 1979, s. 1629, Kok. Ep. IV, s. 473, 22 kohta).

37 – Ks. mm. edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Marshall, tuomion 48 kohta; asia C-91/92, Faccini Dori, tuomio 14.7.1994 (Kok. 1994, s. I-3325, Kok. Ep. XVI, s. I-1, 20 kohta) ja asia C-201/02, Wells, tuomio 7.1.2004 (Kok. 2004, s. I-723, 56 kohta).

toimivalta ainoastaan silloin, kun sillä on toimivalta antaa asetuksia”.³⁸ Yhteisöjen tuomioistuin on myös huomauttanut, että se, että direktiiveillä voitaisiin luoda velvoitteita yksityisille, on ristiriidassa oikeusvarmuuden periaatteen kanssa.³⁹

112. Tätä yleistä sääntöä on kuitenkin tarkennettava ainakin kahdessa suhteessa. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut yhtäältä, että ”pelkät kielteiset vaikutukset” kolmansien oikeuksiin, vaikka ne olisivat varmoja, eivät ole peruste kieltää yksityistä vetoamasta direktiivin säännöksiin asianomaista jäsenvaltiota vastaan.⁴⁰ Toisaalta oikeuskäytännössä on viitteitä siitä, että yksityinen oikeussubjekti voi, jopa puhtaasti yksityisten välisessä riita-asiaassa, vedota tietyissä olosuhteissa direktiivin säännöksiin, jotta sen kanssa ristiriidassa olevaa kansallista säännöstä ei sovellettaisi (mihin on joskus viitattu liittäjänäsenä I. incidentaalisenä välittömänä vaikutuksena).⁴¹

113. Nyt käsiteltävänä olevan asian olosuhteiden osalta tarkastelen ensiksi kysymystä, joka koskee mahdollista velvollisuutta olla soveltamatta kyseistä kansallista säännöstä direktiivin 2000/78 johdosta. Käsitelen sit-

ten ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan yleisen oikeusperiaatteen mahdollisia vaikutuksia asian Mangold mukaisesti.

114. Aluksi on huomattava, ettei mielestäni ole epäilystä siitä, että direktiivissä 2000/78 ja erityisesti sen 1 ja 6 artiklassa vahvistettu ikään perustuvan syrjinnän kieltäminen täsmällinen ja ehdoton täyttääkseen välittömälle oikeusvaikutukselle asetetut aineelliset edellytykset pakollisen eläkeiän määrittämisen osalta. On riittävää todeta, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella on selvää, että vaikka direktiivin säännöksissä säädetään poikkeuksista tai, kuten nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, mahdollisuudesta perustella kansallisia toimenpiteitä, tästä ei sellaisenaan seuraa se, että välittömälle oikeusvaikutukselle asetetut edellytykset eivät näiden säännösten osalta täytyisi.⁴²

115. Ennakkoratkaisupyynnön perusteella kansallisen tuomioistuimen – joka nojautuu tältä osin muun muassa Espanjan Tribunal Constitucionalin oikeuskäytäntöön – täytyisi pitää työehtosopimusta, jossa määrätään pakollisesta eläkeiästä, lainvastaisena, jos SS:ssä ei nimenomaisesti säädettäisi sitä koskevasta oikeusperustasta.

38 – Ks. edellä alaviitteessä 37 mainittu asia Faccini Dori, tuomion 24 kohta.

39 – Ks. edellä alaviitteessä 37 mainittu asia Wells, tuomion 56 kohta.

40 – Ks. erityisesti edellä alaviitteessä 37 mainittu asia Wells, tuomion 57 kohta.

41 – Ks. tältä osin erityisesti asia C-194/94, CIA Security, tuomio 30.4.1996 (Kok. 1996, s. I-2201) ja asia C-443/98, Unilever, tuomio 26.9.2000 (Kok. 2000, s. I-7535).

42 – Ks. tältä osin yhdistetyt asiat C-453/02 ja C-462/02, Linne-
weber ja Akritidis, tuomio 17.2.2005 (Kok. 2005, s. I-1131,
32–38 kohta) ja yhdistetyt asiat C-397/01-C-403/01, Pfeiffer
ym., tuomio 5.10.2004 (Kok. 2004, s. I-8835, 105 kohta).

116. Jos SS:n katsottaisiin olevan ikään perustuvaa syrjintää koskevan kiellon vastainen ja sitä ei tästä syystä sovellettaisi, mihin nyt käsiteltävänä olevassa ennakkoratkaisupyynnössä viitataan, tästä seuraisi siten se, että kansallisen tuomioistuimen olisi pidettävä työehtosopimusta lainvastaisena.

117. Pääasian riita-asiassa Palacios riitauttaa sen, että hänen työnantajansa Cortefiel ilmoitti hänelle hänen työsuhteensa päättymisestä eläkkeelle siirtymisen vuoksi. Kyseessä on siten selvästi horisontaalinen sopimussuhde, johon sisältyy työsuhteeseen liittyviä molemminpuolisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Jos kansallinen tuomioistuin katsoisi, että Palaciosin kanne on perusteltu ja että työsuhteen päättäminen (SS:n ja työehtosopimuksen nojalla) on katsottava pätemättömäksi, tämä vaikuttaisi suoraan Cortefielin asemaan siten, että sillä olisi velvollisuus pitää työsuhde voimassa tai että sille aiheutuisi mahdollisesti muita seuraamuksia, kuten velvollisuus korvausten maksamiseen.

118. Direktiivin säännösten soveltamisesta aiheutuisi siten tässä yhteydessä selvästi velvollisuuksia toiselle yksityiselle oikeussubjektille, tässä tapauksessa entiselle työnantajalle.

119. Edellä mainitun oikeuskäytännön perusteella voidaan kysyä, voitaisiinko tätä vaikutusta pitää hyväksyttävänä, koska kysymys on pelkistä Wells-oikeuskäytännössä tarkoitetuista ”kielteisistä vaikutuksista”. Asiassa Wells on tosin kysymys hyvin pienestä erosta, kun yhteisöjen tuomioistuin erottaa tilanteen, jossa ”on kyse valtion velvoitteesta, joka on välittömästi yhteydessä kolmannelle kyseisen direktiivin perusteella kuuluvan toisen velvoitteen täytäntöönpanoon”, tilanteesta, jossa ovat kyseessä ”pelkät kielteiset vaikutukset kolmansien oikeuksiin”.⁴³

120. On kuitenkin huomattava, että asiassa Wells on kysymys kolmikantasuhteesta ja että tarkoituksena on ensisijaisesti se, että *jäsenvaltio toteuttaa* direktiivin mukaisen velvollisuuden ja että yksityiseen oikeussubjektiin kohdistuu ainoastaan tästä johtuva sivuvaikutus.

121. Teoriassa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa voitaisiin varmasti tulkita olevan kysymys kolmikantasuhteesta, jossa direktiivin säännöksiin voitaisiin itse asiassa vedota SS:n ja työehtosopimuksen osalta eli sitä valtiota vastaan, jolle kuuluu velvollisuus

43 – Ks. edellä alaviitteessä 37 mainittu asia Wells, tuomion 56 ja 57 kohta.

panna direktiivi asianmukaisesti täyttämään.⁴⁴

enää oikeusperustaa, olisi ennakkoratkaisupyynnön perusteella pidettävä lainvastaisena.

122. Tämän lähestymistavan mukaisesti asiassa Wells annetun tuomion tarkoitusta venytettäisiin kuitenkin äärimmilleen ja sitä voitaisiin periaatteessa soveltaa lähes kaikkiin horisontaalisiin oikeussuhteisiin, koska viime kädessä myös yksityisoikeudelliset sopimus-suhteet perustuvat aina valtion (sopimus-) oikeuteen tai niiden tulee olla sen mukaisia. Kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan kaltaisessa asiassa on mielestäni pikemminkin asianmukaista katsoa, että yksityiseen oikeussubjektiin kohdistuva velvollisuus aiheutuu suoraan vetoamisesta direktiivin säännöksiin eikä ole pelkkä siitä, että direktiiviin vedotaan valtiota vastaan, johtuva sivuvaikutus.

124. Tämä erimielisyys liittyy eroon – joka tunnetaan hyvin oikeuskirjallisuudessa mutta joka tietystä määrin ilmenee myös oikeuskäytännössä – direktiiviin vetoamisesta aiheutuvan ”poissulkevan” ja ”korvaavan” vaikutuksen välillä. Tämän mukaisesti direktiiviin tulisi voida vedota yksityisten oikeussubjektien välisessä riita-asiassa, jos ainoana seurauksena on se, että yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset suljetaan pois, jolloin niiden tilalle tulevat muut kansalliset säännökset, joihin kantaja voi perustaa vaatimuksensa. Tällöin direktiivillä ei sellaisenaan korvattaisi aineellisesti sen kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä, tai kuten asia on muotoiltu oikeuskäytännössä asioissa Marshall ja Faccini Dori,⁴⁵ sillä ei sellaisenaan luotaisi ”velvoitteita yksityiselle oikeussubjektille”.

123. Osapuolet kiistelevät horisontaalisesta välittömästä vaikutuksesta myös toisessa suhteessa eli niiden erityisten vaikutusten osalta, joita direktiivin välittömän vaikutuksen tunnustamisesta aiheutuisi nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Palacios vetoaa direktiiviin 2000/78, jotta SS:ää ei voitaisi soveltaa ja jotta hän voisi sen sijaan vedota yleiseen kansalliseen lainsäädäntöön, jonka nojalla pakollista eläkkeelle siirtymistä, jolla ei olisi

125. Tämän lähestymistavan mukaan välitöntä vaikutusta ei tarkastella niinkään direktiiviin vetoamisen tai yksityisten oikeussubjektien direktiivien mukaisen oikeusaseman kannalta vaan pikemminkin siitä näkökulmasta, että yhteisön oikeudella on etusija ja siihen liittyen kansallisilla tuomioistuimilla – ja kaikilla jäsenvaltioiden viranomaisilla – on yleisesti ”objektiivinen” velvollisuus varmistaa, että direktiivillä tavoiteltu tulos

44 – Lisään myös, että valtion käsite, jonka yhteisöjen tuomioistuin on määritellyt vertikaalisen välittömän oikeusvaikutuksen osalta, on riittävän laaja kattaakseen myös työmarkkinaosapuolet – jotka hoitavat julkista tehtävää laatiessaan työehtosopimuksia – osana julkishallintoa. Ks. tältä osin mm. asia C-188/89, Foster ym., tuomio 12.7.1990 (Kok. 1990, s. I-3313, Kok. Ep. X, s. 499, 18 kohta).

45 – Ks. edellä 109 kohta.

saavutetaan, ja erityisesti velvollisuus olla soveltamatta sellaisia kansallisia säännöksiä, jotka eivät ole kyseisen direktiivin säännösten mukaisia.⁴⁶

126. Mielestäni erityisesti oikeusvarmuuden periaatteen kannalta ratkaisevaa on kuitenkin se, vaikuttaako direktiiviin vetoaminen yksityisen oikeussubjektin oikeusasemaan hänen vahingokseen riippumatta siitä, onko tämä kielteinen vaikutus muodollisesti seurausta ristiriidassa olevan kansallisen säännöksen poissulkemisesta vai korvaamisesta direktiivin säännöksillä.

127. Väitettä, jonka mukaan kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan kaltaisessa asiassa voidaan tunnustaa ainakin direktiivien ”poissulkeva” horisontaalinen välitön vaikutus, ei voida mielestäni näin ollen hyväksyä.⁴⁷

128. On totta, että yhteisöjen tuomioistuin näyttäisi joissakin tapauksissa, kuten asioissa CIA Security ja Unilever, hyväksyneen tällaisen vaikutuksen ja katsoneen, että kansallisia säännöksiä ei voida soveltaa yksityisten oikeussubjektien välisessä riita-asiassa.⁴⁸

Mielestäni näitä tapauksia täytyy kuitenkin tarkastella niiden taustalla olevien erityisten olosuhteiden kannalta, eli kyseiset direktiivit liittyivät teknisten tai menettelyllisten julkis-oikeudellisten tehtävien hoitoon eikä niitä voida mielestäni rinnastaa nyt käsiteltävänä olevaan direktiiviin.

129. Lopuksi on muistutettava, että yhdistetyissä asioissa Pfeiffer ym., jossa oli kysymys yksityisten oikeussubjektien välisestä riita-asiasta, yhteisöjen tuomioistuin ei katsonut Simmenthal-oikeuskäytännön⁴⁹ mukaisesti, että yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa olevaa kansallista työaikaa koskevaa säännöstä ei voitaisi soveltaa, vaikka tämä olisi riittänyt tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi. Sen sijaan se viittasi tätä hellävaraisempaan ja yleisesti sovellettuun perusvelvollisuuteen tulkita kansallista lainsäädäntöä yhdenmukaisesti yhteisön oikeuden kanssa.⁵⁰

130. Merkitseekö tämä sitä, että yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi heti Pfeiffer ym. -tuomion jälkeen aikaisemman kantansa, jonka mukaan direktiiveillä ei ole horisontaalista välitöntä vaikutusta, katsoessaan asiassa Mangold,⁵¹ että kansallisen tuomioistuimen velvollisuutena on jättää soveltamatta kaikki

46 – Ks. tältä osin asia C-72/95, Kraaijeveld, tuomio 24.10.1996 (Kok. 1996, s. I-5403, 55–61 kohta) ja asia 103/88, Fratelli Costanzo, tuomio 22.6.1989 (Kok. 1989 s. 1839, Kok. Ep. X, s. 95, 33 kohta).

47 – Ks. tältä osin myös julkisasiamies Tizzanon ratkaisuehdotus edellä alaviitteessä 4 mainitussa asiassa Mangold, 106 kohta.

48 – Edellä alaviitteessä 41 mainitut asiat CIA Security, tuomion 54 ja 55 kohta ja Unilever, tuomion 49–52 kohta.

49 – Asia 106/77, Simmenthal, tuomio 9.3.1978 (Kok. 1978, s. 629, Kok. Ep. IV, s. 73).

50 – Ks. edellä alaviitteessä 42 mainittu asia Pfeiffer ym., tuomion 107–117 kohta.

51 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Mangold, tuomion 77 kohta.

yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa olevat kansallisen lain säännökset Simmenthal-oikeuskäytännön⁵² mukaisesti?

yleisen oikeusperiaatteen olemassaolon⁵⁴ ja tavan osalta, jolla se sovelsi tätä periaatetta.

131. Voidaan todeta, että lähemmin tarkasteltuna asia ei ole näin. Yhteisöjen tuomioistuimien ratkaisi asian tällä tavalla soveltamalla tosiasiallisesti ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevaa yleistä oikeusperiaatetta. Tältä osin on syytä huomata, että vastatesaansa kansallisen säännöksen yhteensoveltuvuutta koskevaan toiseen kysymykseen yhteisöjen tuomioistuin viittasi erityisesti direktiiviin 2000/78, kun taas vastatessaan seuraavassa kohdassa kolmanteen kysymykseen se katsoi, että kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on varmistaa ”ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan yleisen oikeusperiaatteen” täysi vaikutus.⁵³

134. En väitä, että yleiset oikeusperiaatteen eivät voisi lähtökohtaisesti täyttää välittömälle oikeusvaikutukselle asetettuja aineellisia edellytyksiä (ehdottomuus ja riittävä täsmällisyys). Tarkoitin sitä, että yleisen oikeusperiaatteen käsite liittyy pikemminkin tiettyyn normityyppiin kuin tietynlaiseen sisältöön: sillä kuvaillaan oikeuslähdettä, joka voi käsittää sisällöltään ja täsmällisyydeltään hyvin erilaisia normeja, tulkintaperiaatteista varsinaisiin sääntöihin, kuten perusoikeudet tai yhteisön oikeuden pitkälle kehittyneet hyvän hallinnon ja menettelyn periaatteen.

132. Tulkitsen tätä tuomiota siten, että yhteisöjen tuomioistuin ei näin ollen hyväksynyt direktiivin 2000/78 horisontaalista välitöntä vaikutusta vaan pikemminkin ohittisen puuttumisen katsomalla välittömän vaikutuksen johtuvan vastaavasta yleisestä oikeusperiaatteesta.

135. Näin ollen myös yleisten oikeusperiaatteiden tehtävä voi olla erilainen riippuen kyseisestä periaatteesta ja asiayhteydestä, jossa sitä sovelletaan. Yleiset oikeusperiaatteen voivat esimerkiksi toimia tulkintaperusteina tai suorana vertailukohtana tutkittaessa yhteisön toimenpiteiden laillisuutta tai jopa välittömänä vaatimuksen perustana tuomioistuimissa.⁵⁵

133. Tämän lähestymistavan omaksuessaan yhteisöjen tuomioistuin otti huomattavan riskin ikään perustuvan syrjinnän kiellon

52 – Ks. edellä alaviitteessä 49 mainittu asia Simmenthal, tuomion 21 kohta.

53 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Mangold, tuomion 78 kohta ja tuomiolauselman toinen kohta.

54 – Ks. edellä 79–97 kohta.

55 – Perusoikeuksien asemaa ja tehtävää yhteisön oikeuden yleisenä periaatteina koskevan katsauksen osalta ks. julkisasiamies Stix-Hacklin ratkaisuehdotus asiassa C-36/02, Omega, tuomio 14.10.2004 (Kok. 2004, s. I-9609, 48–66 kohta).

136. On kuitenkin syytä huomata, että sellaisessa tilanteessa, kuten nyt esillä olevan asian kaltaisissa olosuhteissa, jossa asiasta on säädetty direktiivillä, tällaista johdetun yhteisön oikeuden säädöstä voidaan lähtökohtaisesti tulkita sen taustalla olevien yleisten oikeusperiaatteiden valossa ja arvioida näiden periaatteiden perusteella. Siten yleiset oikeusperiaatteet – joiden yhteisöjen tuomioistuin on katsonut EY 220 artiklan perusteella olevan osa yhteisön primaarioikeutta – konkretisoituvat ja toteutuvat yksityiskohtaisessa yhteisön lainsäädännössä. Yhteisöjen tuomioistuin noudatti itse asiassa tätä lähestymistapaa asiassa *Rodríguez Caballero*,⁵⁶ johon se viittasi asiassa *Mangold*.⁵⁷ Tässäkään asiassa yhdenvertaisen kohtelun yleistä periaatetta ei sovellettu itsenäisesti vaan tukena neuvoston direktiivin 80/987/ETY tulkinna.⁵⁸

137. Tilanteesta voisi muodostua kuitenkin ongelmallinen, jos tämä käsite käännettäisiin käytännössä pääläelleen ja sallittaisiin vetoaminen yhteisön yleiseen oikeusperiaatteen, jonka voidaan, kuten nyt esillä olevassa asiassa, katsoa konkretisoituvan yhteisön yksityiskohtaisessa lainsäädännössä,⁵⁹ siten, että siihen voidaan vedota

56 – Asia C-442/00, *Rodríguez Caballero*, tuomio 12.12.2002 (Kok. 2002, s. I-11915).

57 – Ks. erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen vastaus tämän tuomion 40 kohdassa.

58 – Työntekijöiden suojaan työnantajan maksukyvyttömyystilanteesta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20.10.1980 annettu neuvoston direktiivi 80/987/ETY (EYVL L 283, s. 23).

59 – Ks. edellä 99 kohta.

tämän lainsäädännön sijasta tai siitä riippumatta.

138. Tällainen lähestymistapa ei aiheuttaisi ongelmia pelkästään oikeusvarmuuden osalta, vaan se myös kyseenalaistaisi yhteisön ja jäsenvaltioiden välisen toimivallanjaon ja yleisesti katsoen perustamissopimuksen mukaisen toimivallanjaon. Tässä yhteydessä on muistettava, että neuvostolle on EY 13 artiklassa nimenomaisesti annettu valta tässä artiklassa määrättyä menettelyä noudattaen toteuttaa tarvittavat toimenpiteet muun muassa ikään perustuvan syrjinnän torjumiseksi – toimenpiteet, jotka se on päättänyt toteuttaa direktiivillä. Mielestäni tähän erityiseen yhteisön säädökseen liittyviä rajoituksia ei pitäisi varsinkaan horisontaalisen välittömän vaikutuksen osalta heikentää turvautumalla yleiseen oikeusperiaatteen.

139. Kaikki edellä todetut seikat huomioon ottaen katson, että siinä tapauksessa, että SS:n kaltaisen kansallisen säännöksen arvioidaan olevan direktiivissä 2000/78 vahvistetun ikään perustuvan syrjinnän kiellon – tai mahdollisesti vastaavan yhteisön oikeuden yleisen periaatteen – vastainen, kansallisella tuomioistuimella ei ole velvollisuutta olla soveltamatta tätä säännöstä.

V Ratkaisuehdotus

140. Kaikkien näiden seikkojen perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Kansallinen lainsäädäntö (yleisen eläkeiän täyttymiseen liittyviä työehtosopimusmääräyksiä koskevan lain 14/2005 siirtymäsäännöksen 1 momentti), jonka mukaan sellaiset työehtosopimuksilla vahvistetut, pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevat ehdot ovat päteviä, joissa edellytetään ainoastaan sitä, että työntekijä on saavuttanut yleisen eläkeiän ja täyttää myös muut edellytykset, jotka on vahvistettu kyseisen jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmää koskevissa säännöksissä maksuperusteisen vanhuuseläkkeen saamisen osalta, ei ole direktiivin 2000/78/EY 2 artiklan 1 kohdassa vahvistetun ikään perustuvan syrjinnän kiellon vastainen.